

Κύριε Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων,
Κύριε Πρόεδρε του ΙΤΕ,
Κύριοι Πρυτάνεις,
Κύριοι Συνάδελφοι,
Επίσημοι προσκεκλημένοι,
Κυρίες και Κύριοι,

Θερμώς ευχαριστώ το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας για την τιμή που μου έκανε να με προσκαλέσει και να μου δώσει την ευκαιρία σύντομου χαιρετισμού στην τελετή απονομής υποτροφιών «αριστείας» σε προπτυχιακούς φοιτητές του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών του Πανεπιστημίου Κρήτης, τιμώντας την μνήμη του αείμνηστου συναδέρφου Στέλιου Ορφανουδάκη. Το έργο του Στέλιου Ορφανουδάκη έχει συμβάλλει σε πολύ μεγάλο βαθμό στη σημερινή αριστεία του ΙΤΕ. Σήμερα, η θέσπιση των υποτροφιών αυτών επιβεβαιώνει για ακόμα μια φορά τη μακροπρόθεσμη και ποικιλόμορφη δραστηριότητα του ΙΤΕ για την προώθηση της αριστείας.

Η Ακαδημαϊκή και η ερευνητική αριστεία είναι απαραίτητη προϋπόθεση ανάπτυξης σε ένα παγκοσμιοποιημένο και ανταγωνιστικό επιστημονικό και βιομηχανικό περιβάλλον. Η σημερινή αντίληψη της «αριστείας», σε κάθε είδους ανθρώπινη δραστηριότητα – της επιστημονικής, τεχνολογικής και αναπτυξιακής έρευνας συμπεριλαμβανομένων – μπορεί και έχει ίσως διαφορετικά ηθολογικά χαρακτηριστικά από την αρχαία αντίληψη της αριστείας. Η σημερινή εκτίμηση της «αριστείας» εμπεριέχει οικονομικού τύπου προσδοκίες από το παραγόμενο ποιοτικά «άριστο» αποτέλεσμα, δεν ενδιαφέρεται όμως για τα καθ' αυτό ανθρώπινα χαρακτηριστικά εκείνων που «αριστεύουν», υπερβάλλουν και ξεφεύγουν από τη μέση επίδοση.

Τα Πανεπιστήμια και τα ερευνητικά Κέντρα όμως εξακολουθούν να αποτελούν Κοινότητες που υπηρετούν την Επιστήμη, ένα έμμεσο αποτέλεσμα της οποίας είναι η προαγωγή των ανθρωπίνων αξιών, άσχετα από κάθε είδος άλλης ιδιοτέλειας ή οικονομικής ή άλλης προσδοκίας.

Είναι για το λόγο αυτό που θα επιχειρήσω με σύντομο τρόπο να αποδείξω ότι η ερευνητική Κοινότητα έχει πολλούς λόγους να προάγει και να επιβραβεύει την αριστεία.

Η αρχαία αντίληψη της αριστείας συνδεόταν καταρχάς με την «ασκητική της αριστείας», τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο ένας πολίτης μπορεί να αριστεύσει. Ο Πίνδαρος στο σημείο αυτό είναι σαφής: «Αεί δε αμφ' αρεταίς, κόποι και αναλώματα μαρνάται». Κόπος λοιπόν και ξόδεμα χρειάζεται για να αριστεύσει κανείς, είναι η πρώτη υποθήκη.

Στην πολιτεία των αρχαίων προγόνων μας, οι άριστοι είναι οι καταλληλότεροι για να διοικούν την Πόλη. Μεταξύ των πολιτευμάτων που περιγράφει ο Αριστοτέλης, η «πολιτεία», η σημερινή δημοκρατία, χαρακτηρίζεται από το να ασκούν οι «άριστοι» μέσω εκλογής τα αξιώματα της πόλης, ανεξαρτήτως από την οικονομική τους κατάσταση.

Στην αρχαιότητα, η αριστεία επαινείται δημόσια και επιβραβεύεται σε κάθε περίπτωση, και μας παραδίδεται και ο τρόπος της επιβράβευσης «πάντας αριστεύσαντας στεφάνοις στεφανούσιν, εξ' αργυράς της ύλης με γραπταίς ταις αριστείαις». Τα οποία «κατειργάσατο φέρονται τυπωθέντα, και τη χειρί διδόασιν δάφνινον τούτω κλάδον.»

Η ιστορία δεν επαλήθευσε τον Αριστοτέλη και δεν δικαίωσε την προσδοκία του για την επικράτηση των άριστων. Σήμερα όμως που η μαζικότητα και η μέση επίδοση δεν είναι αρκετές για την παραγωγή ποιοτικού έργου, η ανάγκη της βέλτιστης απόδοσης αναδύεται και πάλι ως ο κύριος λόγος της αναζήτησης της αριστείας, και των άριστων, ως προϋπόθεση βιώσιμης ανάπτυξης και λειτουργίας των κρατών. Οι οικονομίες σε παγκόσμια κλίμακα έχουν εδώ και αρκετές δεκαετίες

μετατραπεί από κλασικές οικονομίες παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών σε οικονομίες της Γνώσης, δηλαδή σε οικονομίες όπου η καινοτόμες ιδέες που παράγουν νέα προϊόντα και υπηρεσίες πρωτοστατούν ως πραγματικές μηχανές ανάπτυξης.

Για αυτό το λόγο, η συμβολή της επιστήμης είναι καθοριστική. Σύμφωνα με την εγκυκλοπαίδεια, ΕΠΙΣΤΗΜΗ (από το ρήμα επίσταμαι = γνωρίζω καλά) είναι η ορθολογική και μεθοδική έρευνα της πραγματικότητας και ταυτόχρονα η συστηματική οργάνωση της γνώσης που προκύπτει από την έρευνα αυτή, άρα η επιστήμη είναι παραγωγή καινούργιας γνώσης και έγκυρη παρουσίαση της. Ο χαρακτήρας της επιστήμης είναι δυναμικός: η ερμηνεία που δίνει σε κάθε τομέα του επιστητού δεν είναι κάτι το τετελεσμένο, αλλά διαρκώς εμπλουτίζεται, διορθώνεται και αναθεωρείται καθώς η κίνηση της ιστορίας και οι προσπάθειες των ανθρώπων προσφέρουν ολοένα και νεώτερα δεδομένα στην έρευνα. Η επιστήμη και η καινοτομία συμβάλλουν καθοριστικά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Έτσι προκύπτει η αναγκαιότητα επιστημονικής και ανθρώπινης ηθικής ακεραιότητας και δεοντολογίας, αλλά και η ανάγκη του ήθους της «ασκητικής της αριστείας» ως απαραίτητης ιδιότητας για την ύπαρξη μιας αποτελεσματικής και ευεργετικής για την ανθρωπότητα επιστημονικής δράσης.

Σήμερα σε Ανατολή και Δύση η λέξη που συνοδεύει όλα τα Στρατηγικά Σχέδια Ανάπτυξης της Έρευνας και της Τεχνολογίας, η λέξη κλειδί, είναι «αριστεία». Η αριστεία που παράγει σκέψεις, ιδέες, καινοτομίες, τεχνολογία και ανάπτυξη τίθεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση τέτοιων προσπαθειών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα, από το 6^ο πλαίσιο για την Έρευνα και την Τεχνολογία θέτει ως προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων της, την ύπαρξη «δικτύων αριστείας», ενώσεων

δηλαδή εργαστηρίων, ερευνητικών ομάδων και διεπιστημονικών συνεργασιών, την ποσοτικά και ποιοτικά αποδεικνυόμενη ύπαρξη κρίσιμης μάζας ερευνητών που μπορούν να αντιμετωπίσουν τα λεγόμενα «ολοκληρωμένα προγράμματα», δηλαδή μεγάλα έργα, ισχυρής επιστημονικής και τεχνολογικής σημασίας.

Η Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας, η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Τεχνολογίας στηρίζονται στις αρχές της αριστείας. Όπως γνωρίζετε, στην πρώτη πρόσκληση του ΕΣΕ υπέβαλαν 9.500 περίπου ερευνητές προτάσεις, εγκρίθηκαν για χρηματοδότηση 300, και 2 εκ των 4 που δόθηκαν σε Έλληνες προέρχονται από το ΙΤΕ.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι στη χώρα μας, που για χρόνια όλες της οι προσπάθειες χαρακτηρίζονταν από την ατομικότητα, τις πρωτοβουλίες μικρών ομάδων, ήρθε ο καιρός να αναπτυχθεί η έννοια των δικτύων ερευνητικών ομάδων, της συλλογικής προσπάθειας, της διεπιστημονικότητας, των οποίων η απόδοση πρέπει να χαρακτηρίζεται από την αριστεία.

Φυσικά τα επιστημονικά περιβάλλοντα, οι υποδομές και το ερευνητικό και επιστημονικό ήθος και ποιότητα, δεν είναι μεγέθη αυτοφυή. Προκύπτουν από επιλογές του Κεντρικού Κράτους και εκφράζονται με τη δημιουργία κατάλληλου θεσμικού πλαισίου που διασφαλίζει την απρόσκοπτη και ελεύθερη διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και με εκχώρηση πόρων για την ενδυνάμωσή της.

Μέχρι πρόσφατα όμως, δυστυχώς η χώρα μας δεν υπηρετούσε αυτή τη φιλοσοφία. Αποσπασματική ερευνητική πολιτική που παράγεται από έλλειψη σαφούς οράματος για την έρευνα, με χαμηλές χρηματοδοτήσεις, αμφίβολης αξιοκρατικής κατανομής δεν θεμελιώνουν τις προϋποθέσεις της δημιουργίας της κρίσιμης μάζας πνευματικού δυναμικού, ικανού να αντεπεξέλθει συντεταγμένα στα διεθνή μεγέθη και

στην ποιοτική ανταγωνιστικότητα που επιβάλλει η πολιτική της «ερευνητικής αριστείας». Ταυτόχρονα, στερείται η ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα η ελληνική νεότητα της ιδεολογίας του «αίεν αριστεύειν», μολονότι αντιλαμβάνεται ορθά, εκτιμά και σέβεται τον φυσικό πρωταθλητισμό, αποτυγχάνει όμως να αντιληφθεί την πνευματική αριστεία ως απαραίτητη προϋπόθεση πνευματικής αλλά και υλικής προόδου του τόπου.

Είναι για τον λόγο αυτό που η Ελληνική Πολιτεία με πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις, επιχειρεί ανάταξη του ήθους και των επιδόσεων των ελληνικών ΑΕΙ και ερευνητικών κέντρων, και θα επιμείνει στην πολιτική της «αριστείας» που εγκαινίασε πιστεύοντας «μετά λόγου γνώσεως» ότι δεν θα αργήσει ο καιρός που στα Πανεπιστήμια και την κοινωνία οι άριστοι θα επαινούνται, θα τιμώνται και θα αναγνωρίζονται, και δεν θα εξοστρακίζονται όπως σήμερα. Γιατί είναι οι άριστοι που πραγματοποιούν τις τομές και τα βήματα, και είναι το ήθος τους που μπορεί να αποτελέσει αφετηρία κοινωνικής ανάτασης και συνοχής. Και φυσικά, η πραγμάτωση αυτής της πολιτικής για την Έρευνα απαιτεί σημαντική και σταθερή αύξηση της χρηματοδότησης, εστιασμένης εκεί όπου υπάρχει αριστεία, με στόχο το 1.5% του ΑΕΠ εντός της ερχόμενης δεκαετίας.

Σας επαινούμε λοιπόν, αγαπητοί μας και πολύτιμοι μας «αριστείς», και σας ευχόμαστε να δικαιωθείτε σε όλα σας τα όνειρα με το ωραίο ήθος της αριστείας που μέχρι σήμερα επιδεικνύετε.

Κυρίες, Κύριοι, σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.